

PODPORA AMBULANTNÍ SLUŽBY ZA ÚČELEM VYŠŠÍ MÍRY PREVENCE

Mgr. Jitka Žlunková

Podpora kompetencí vedoucích pedagogických pracovníků domovů mládeže a zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

STUDIJNÍ TEXTY K DISTANČNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ

ÚSPĚŠNÝ LEADER

ZKUŠENÝ MANAŽER

SDÍLENÍ A PRAXE

EFEKTIVNÍ KOMUNIKACE

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Pedagogická
fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Tato publikace je výstupem projektu Kompetence leadera úspěšné školy,
reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008145

Jméno řešitele: Ing. Alena Opletalová, Ph.D.

Název díla: Podpora ambulantní služby za účelem vyšší míry prevence

Autor: Mgr. Jitka Žlunková a řešitelský kolektiv projektu Centra celoživotního vzdělávání Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

URL autora: www.ccv.upol.cz

URL odkaz na původní dílo: www.klus.upol.cz

CC BY-SA 4.0

Podpora ambulantní služby za účelem vyšší míry prevence by Autor: Mgr. Jitka Žlunková a řešitelský kolektiv projektu Centra celoživotního vzdělávání Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci is licensed under CC BY-SA 4.0.

To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>

PODPORA AMBULANTNÍ SLUŽBY ZA ÚČELEM VYŠŠÍ MÍRY PREVENCE

OBSAH

Cíle distančního textu	2
1. Ambulantní služba	2
1.1 Vymezení pojmu ambulantní služba	2
1.2 Poskytovatelé ambulantních služeb	3
1.3 Školský poradenský systém	3
1.3.1 Školní poradenské pracoviště	3
1.3.2 Školská poradenská zařízení	5
1.3.2.1 Pedagogicko-psychologická poradna	6
1.3.2.2 Speciálně pedagogické centrum	6
1.4 Středisko výchovné péče	6
Příklady	9
Shrnutí	10
Kontrolní otázky a úkoly	10
Použitá literatura	11

CÍLE DISTANČNÍHO TEXTU

- Vymežit pojem ambulantní služba, hlavní úkoly a cíle služby, poskytovatelé ambulantní služby, ambulantní služby ve školství, školský poradenský systém, středisko výchovné péče
- Hlavním vzdělávacím cílem je podat souhrnný přehled o ambulantních službách a jejich možnostech s důrazem na oblast školství; poskytnout ucelený přehled školského poradenského systému jako nástroje prevence výukových obtíží a problémů; vymežit činnost střediska výchovné péče.

1. AMBULANTNÍ SLUŽBA

1.1 Vymezení pojmu ambulantní služba

V současné době není pravděpodobně pro nikoho z nás těžké rozumět pojmu ambulantní služba. Jde o pojmy, slova hojně a běžně používaná. Nicméně, právě proto, když bychom měli tyto pojmy „ambulantní“ a „služba“ přesně definovat či zamyslet se nad jejich skutečným, původním významem, by mnozí z nás již vysvětlení možná hledali hůře.

Obecně pojem „ambulance“ můžeme vysvětlovat jako polní nemocnici či lékařskou ordinaci; tímto se rozumí místo (pracoviště) pro přijímání či vyšetřování pacientů, aniž by zde strávili noc, nebo také sanitku, tzn. vozidlo například pro dopravu zraněných či nemocných osob a také vozidlo k poskytování první pomoci. Je tedy zcela zřejmé, že pokud tento pojem používáme v oblasti jiné než zdravotní, v našem případě v oblasti školství, míníme tímto přenesený význam pro určité pracoviště, metaforicky i pro jistou „první pomoc“. Běžně se pojem „ambulantní“ vžil do oblasti sociální.

Budeme-li se podrobněji zabývat pojmem „služba“, můžeme jej definovat například jako jakýkoli výkon nebo akt (svou podstatou nehmotný), který může jedna strana nabídnout druhé. Významově jde o práci, činnost vykonávanou pro někoho jiného (může či nemusí být za úplatu). Také lze mluvit o angažovanosti v něčí prospěch. Dané charakteristiky a vysvětlení asi nejlépe vyhovují oblasti školství, která je pro nás primárním zájmem. Služba může v praxi představovat rozličné konkrétní činnosti, které bychom mohli dále klasifikovat například dle zaměření na cílovou skupinu, obsah, délku poskytování.

V oblasti školství jsou z hlediska obsahu činnosti pravděpodobně nejrozšířenější poradenské služby. V poslední době i ve školském rezortu roste význam ambulantních intervenčních služeb, které byly dříve výsadou sociálních služeb. Jedná se o služby, které svým obsahem reagují hlavně na akutní potřebu osoby či skupiny osob (dětí, žáků, pedagogů). V rámci školských účelových, specializovaných pracovišť se setkáváme také s ambulantními terapeutickými službami. Terapie (léčba) je doménou zdravotnictví, a proto ve školských zařízeních jsou tyto služby poskytovány pouze specializovanými pracovišti s plně kvalifikovanými odborníky.

Je zřejmé, že záběr ambulantních služeb, bráno z různých úhlů pohledu, je široký, a proto i význam ambulantních služeb narůstá. Významně přispívají k prevenci projevů rizikového chování žáků či obecně prevenci výskytu negativních, nežádoucích jevů ve společnosti.

1.2 Poskytovatelé ambulantních služeb

Poskytovatelé ambulantních služeb vytvářejí psychosociální síť pracovišť, a to včetně krizových a nízkoprahových pracovišť dostupných nejširší klientele, pracují tak ve všech úrovních prevence. Postupným rozvojem jednotlivých segmentů dochází k jejich vzájemné spolupráci a propojenosti, což v důsledku přináší pro klienta vyšší míru kvalifikované i efektivní pomoci.

Dle poskytovatelů ambulantních služeb můžeme zjednodušeně pracoviště rozdělit do tří hlavních sektorů:

- a) státní, veřejný sektor, který poskytuje státem garantované služby v oblasti sociální, školní i zdravotnické,
- b) soukromý, podnikatelský sektor poskytující služby za úplatu na komerční bázi,
- c) neziskový sektor (nestátní neziskové organizace), který je právně nezávislý na státě. Podstatou jeho činnosti je, že veškerý dosažený zisk z činnosti vrací zpět k dosažení svých cílů. Poskytují často služby, které státní sektor nepokrývá. (Vodáčková a kol., 2002, s. 501)

Jiným obvyklým způsobem členění poskytovaných služeb je dle rezortního zastoupení na oblast sociální, zdravotnickou, školskou a ostatní. (tamtéž)

Příklady služeb v oblasti sociální:

- referáty sociálních věcí při obecních či krajských úřadech,
- pečovatelské služby pro seniory či osoby se zdravotním postižením,
- terénní aktivizační služby,
- poradny pro rodinu,
- krizová centra,
- občanské poradny,
- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a jiné.

Příklady služeb v oblasti zdravotnické:

- veškerá zdravotnická zařízení a ambulance,
- poradny pro drogově závislé,
- AT poradny,
- záchytky,
- některá krizová centra – např. při psychiatrických klinikách,
- záchranná služba a jiné.

Příklady služeb v oblasti školství:

- instituce či zájmové skupiny nabízející mimoškolní volnočasové aktivity pro děti a mládež,
- školský poradenský systém,
- střediska výchovné péče (posledním dvěma se dále podrobně věnuje tento text).

Příklady ostatní, které svou činností přispívají preventivně, i když nejsou přímo poskytovatelé ambulantních služeb:

- Policie ČR,
- městská policie,
- právní poradny,
- mediační a probační služba.

1.3 Školský poradenský systém

Jak již bylo řečeno, v oblasti školství jsme si osvojili poradenství, poradenské služby. Stávající školský poradenský systém je legislativně zakotven ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. v platném znění a přesně definován ve vyhlášce MŠMT ČR č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

1.3.1 Školní poradenské pracoviště

Na úrovni základní školy lze zřídit školní poradenské pracoviště. Školní poradenství bezesporu patří do ambulantní poradenské služby uvnitř školy.

Cílem poradenské práce ve škole je podpořit žáka v jeho osobnostním rozvoji, pomoci mu v profesní orientaci, aplikovat individualizaci výuky u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Na nejnižší úrovni je poradenská práce třídních učitelů, na úrovni poradenství školy potom např. školního psychologa nebo speciálního pedagoga. (Vítková, 2004, s. 176)

Počátky poradenství na školách sahají do roku 1980, kdy byla vyhláškou ministerstva školství upravena činnost výchovného poradce na školách. Povinnost ustanovit funkci výchovného poradce na školách je dána ve znění zákona ČNR č. 390/1991 Sb., kdy výchovný poradce je vybrán z řad pedagogů školy a ustanoven ředitelem školy. Učitel svou funkci výchovného poradce vykonává vedle svého o 1 až 3 hodiny sníženého úvazku. (tamtéž, s. 178)

Se zvýšeným výskytem negativních rizikových projevů chování u žáků školy stále více a více pociťují potřebu mít rozsáhlejší možnosti k řešení problémů, ale také možnosti pracovat preventivně. K tomu je zapotřebí úpravy legislativy tak, aby školy byly vybaveny kvalifikovanými odborníky v oblasti psychologie či speciální pedagogiky. Úprava legislativy přichází v počátku v podobě metodického pokynu MŠMT (MP č. j. 13409/98-24), který umožňuje (nestanoví povinnost) řediteli školy zřídit funkci školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga. Jejich náplň práce může být různorodá (dle potřeb dané školy), zaměřená na individuální práci se žáky, jejich podporu, řešení jejich problémů, poradenství pro žáky i pedagogy, práce s rodiči. (tamtéž, s. 179) Školy tak dostávají možnost působit nejen v oblasti poradenské, ale také na úrovni primární prevence, protože z řad učitelů ředitel školy ustanovuje také funkci metodika prevence rizikového chování.

Aktuálně je poskytování poradenských služeb na školách řešeno vyhláškou MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění.

Školy (základní, střední, vyšší odborné) zabezpečují poskytování poradenských služeb prostřednictvím školního poradenského pracoviště, jež může existovat ve složení: výchovný poradce, metodik prevence rizikového chování, školní psycholog a speciální pedagog. První dva jsou ustanoveni ředitelem z řad učitelů, jejich úvazky přímé pedagogické činnosti jsou sníženy o 1 až 3 hodiny (dle počtu žáků na škole). Tyto hodiny jsou určeny na výkon specializovaných činností souvisejících s danou funkcí. Učitelé vykonávající funkci výchovného poradce či metodika prevence na školách musí splňovat nejen kvalifikaci pro výkon učitelského povolání, ale také mít absolvované specializační studium v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Školní psycholog a speciální pedagog jsou zpravidla odborníci s odpovídající kvalifikací, kteří nejsou z řad učitelů na dané škole. Všichni úzce spolupracují zejména s třídními učiteli, ale i s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Dalším členem týmu školního poradenského pracoviště může být sociální pracovník.

Současná praxe jednoznačně ukazuje, že zřizování školního poradenského pracoviště s jeho maximální funkční obsazeností je plně opodstatněné, žádoucí a prospěšné pro žáky, učitele i rodiče žáků. Činnost školního poradenského

pracoviště je vymezena vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních v platném znění. Souhrnně řečeno: působení pracovníků školního poradenského pracoviště je orientováno na poskytování pedagogické podpory žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, kariérní poradenství, podporu osobnostního růstu žáků či poskytování metodické podpory učitelům.

Významný přínos však spatřujeme především v možnostech působit na škole na úrovni primární prevence u jednotlivců, např. prevence školní neúspěšnosti, tj. možnost včasného a aktivního vyhledávání rizikových skupin žáků, monitoring přímo ve třídách a úzká spolupráce s učiteli. V rámci třídních kolektivů je to potom možnost včasné intervence v případech, kdy jsou zachyceny již první signály nějakých projevů rizikového chování žáků ve třídě. Patří sem i spolupráce s jinými subjekty, které ve škole pracují s třídními kolektivy – sledování úspěšnosti, vyhodnocování a spolupráce při navrhovaných řešeních a dalších postupech.

Při veškerých činnostech školního poradenského pracoviště, které směřují k žákům, učitelům či rodičům, nelze opomenout jeden velice důležitý faktor, který v mnohých případech může sehrát nezastupitelnou roli z hlediska efektivity působení, a to fakt, že školní psycholog či speciální pedagog jsou sice zaměstnanci školy, ale jejich postavení je přece jen jiné než role „běžného“ učitele. Nedostávají se tak, díky své pozici, do případného konfliktu rolí – nemusí být zároveň učitelem, který je mj. zodpovědný, že žáka „něco“ naučí, ale také ho hodnotí. Školní psycholog i speciální pedagog při individuální práci s žákem nejsou také zatíženi „tunelovým viděním“ – mají možnost nahlédnout na žáka a jeho situaci z jiného úhlu pohledu, nevystupují v hodnotící roli a pozici. I z hlediska svých odborných kvalifikací mají možnost využívat jinou škálu pedagogicko-psychologických prostředků a forem práce s žáky.

Ukazuje se, že právě odborné kompetence a jistá „nadstranickost“ školního psychologa či speciálního pedagoga jsou vysoce užitečnými devizami nejen při práci individuální a skupinové se žáky, ale i při metodickém vedení a konzultacích s učiteli i při jednáních mezi školou a rodiči žáků.

Školní poradenské pracoviště úzce spolupracuje s dalšími subjekty v oblasti prevence, poradenství, diagnostiky i řešení problémů v oblasti vzdělávací, a to zejména se školskými poradenskými zařízeními. U řešení problémů výchovného charakteru, která jsou nad rámec kompetencí školy, vstupuje škola mnohdy právě prostřednictvím pracovníků školního poradenského pracoviště do kontaktu s příslušným orgánem péče o dítě (oddělení sociálně právní ochrany dítěte při příslušném obecním úřadě) nebo jedná s rodiči a může doporučit specializovaná pracoviště zabývající se problémovým chováním u dětí a mládeže. Pracovníci školního poradenského pracoviště jsou základním zdrojem informací, jakýmsi odrazovým můstkem pro rodiče a jejich děti, kam se obrátit dále s řešením jejich případných problémů s učením či výchovnými problémy.

1.3.2 Školská poradenská zařízení

Síť školských poradenských zařízení, které poskytují ambulantní služby na poli výchovně vzdělávacím, a to žákům, rodičům i pedagogům, tvoří pracoviště pedagogicko-psychologických poraden (PPP) a pracoviště speciálně pedagogických center (SPC). Partnerem těchto zařízení v záležitosti nezletilého dítěte je jeho zákonný zástupce, ne škola ani žádná jiná instituce. Škola pouze může rodičům (obecně zákonným zástupcům) doporučovat spolupráci s PPP či SPC. Zůstává jen na rodičích, zda toto doporučení i realizují a také zda poté poskytnou škole zpět i výsledky šetření PPP nebo SPC.

1.3.2.1 Pedagogicko-psychologická poradna

Systém pedagogicko-psychologického poradenství se u nás začal budovat již v 50. letech a rozvíjet převážně v 60. a 70. letech minulého století. Vymezení činnosti PPP bylo upřesněno v legislativě v roce 1980. Aktuálně je legislativa řešena tzv. školským zákonem, tzn. zákonem č. 561/2005 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném

vzdělávání, v platném znění pozdějších předpisů, a upravena dalšími prováděcími předpisy (např. vyhláškou MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění).

Pedagogicko-psychologická poradna (dále PPP) je samostatné školské poradenské zařízení, které primárně řeší problematiku vzdělávání dětí, tzn. zejména výukové problémy dětí ve věku od 3 do 19 let (do dokončení středního vzdělávání). V této oblasti tak působí na úrovni primární prevence selektivní a indikované (diagnostika, přidělení podpůrných opatření u žáků spadajících do rizikových skupin z hlediska integrace, např. žáci s projevy specifických poruch učení).

PPP je plně kompetentní pro vydávání doporučení ke vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a stanovení formy a míry podpůrných opatření dle vyhlášky MŠMT č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Včasná diagnostika a podchycení výukového problému u dítěte, a tedy včasné stanovení podpůrných mechanismů má v dalším vývoji dítěte z hlediska plnění povinné školní docházky jednoznačně preventivní účinek. Může významně ovlivnit celkový vývoj osobnosti dítěte, a to jak pozitivním, tak i negativním směrem.

1.3.2.2 Speciálně pedagogické centrum

Speciálně pedagogické centrum (dále SPC) je dalším školským poradenským pracovištěm, kterému přináležejí kompetence vydávat doporučení ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jde o účelově zaměřené pracoviště – cílovou skupinou jsou děti se zdravotním postižením (resp. jejich rodiče i pedagogové), a to v kategorii mentálního, smyslového či somatického postižení, včetně poruch autistického spektra a jiných kombinovaných postižení. SPC se zaměřují zejména na děti ve věku od 3 let až do doby ukončení středního stupně vzdělávání.

Současné legislativní zakotvení je shodné s legislativou pro pedagogicko-psychologické poradny, avšak SPC začala být zřizována až od roku 1990. Jednalo se hlavně o optimalizaci péče o děti a mládež se smyslovým, tělesným a mentálním postižením. Zpočátku byla SPC zřizována při speciálních školách, postupně vznikala i samostatně. (Vítková a kol., 2004, s. 23) SPC působí na úrovni indikované primární prevence, zaměřuje svou péči již cíleně na určitou skupinu dětí, jejich rodiče i na pedagogy speciálních škol.

1.4 Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče (dále SVP, středisko) má v systému školských zařízení poskytujících ambulantní poradenské služby specifické postavení jak z pohledu legislativy, tak z pohledu poskytovaných služeb. Vzhledem k jeho možnostem a rozsahu poskytovaných služeb přispívá velkou měrou na poli prevence ve školství.

Středisko výchovné péče na rozdíl od klasického systému pedagogicko-psychologického poradenství nemá u nás tak bohatou tradici. SVP se začínají rozvíjet až po roce 1989, pravděpodobně s nárůstem společensky nežádoucích, negativních jevů ve školách. Vznikají specializovaná pracoviště zabývající se péčí o jedince s poruchami chování ve smyslu prevence a terapie, s cílem předcházet prohloubení a rozvoji poruch chování a umístění jedince do náhradní výchovné péče. V roce 1991 byla zákonem č. 390/1991 Sb. zřízena střediska výchovné péče pro děti a mládež jako součást sítě institucí preventivně výchovné péče a zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. (tamtéž, str. 383)

Síť středisek výchovné péče se rozrůstala zpočátku jako součást zařízení pro výkon ústavní výchovy či ochranné výchovy (při diagnostických ústavech, výchovných ústavech či dětských domovech se školou), jejichž zřizovatelem je MŠMT ČR. Současná legislativa dovoluje i jiného zřizovatele. Specifikace středisek výchovné péče je dána zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských

zařízeních, v platném znění. Prováděcím předpisem k tomuto zákonu je vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.

Účelem SVP je, dle zákona č. 109/2002 Sb., „poskytovat preventivně výchovnou péči, a tím zejména předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte.“ (Zákon č. 109/2002 Sb., online)

Působnost středisek výchovné péče je široká. Jejich postupným rozvojem se po celé ČR vytvořila dostupná síť, která má v školském systému důležité místo v oblasti prevence.

Střediska poskytují své služby formou ambulantní, celodenní nebo internátní (pobytové), mohou poskytovat i služby formou terénní (v rodinném či školním prostředí klienta). Nejrozšířenější jsou pracoviště ambulantní. Některá střediska jsou kombinací služeb ambulantních a pobytových či celodenních. Poskytování služeb celodenní formou je nejméně rozšířené. Ve všech formách jsou služby poskytovány prostřednictvím standardních činností střediska, kam patří činnosti diagnostické a metodické, terapeutické, výchovně vzdělávací a poradenské. Středisko může nabízet i další služby jako služby doplňkové.

Doplňkové služby jsou realizovány sekundárně dle možností jednotlivých pracovišť středisek a také např. v souladu s potřebami daného regionu. Nesmí být na úkor standardních činností SVP, většinou mají charakter terénních služeb.

Klienty střediska mohou být děti a mládež ve věku do 18 let s rizikem poruch chování či s negativními jevy v sociálním vývoji nebo zletilé osoby do ukončení přípravy na budoucí povolání, nejdéle však do 26 let. Klienty střediska jsou též rodiče (osoby odpovědné za výchovu) a pedagogičtí pracovníci. Zvláštní skupinu klientů tvoří ti, u nichž bylo zařazení do střediska nařízeno soudem. Veškeré služby jsou klientům poskytovány na základě smlouvy s klienty, kde jsou dále specifikovány podmínky poskytování služby, práva a povinnosti střediska i klienta.

Zaměstnanci střediska výchovné péče jsou kvalifikovaní odborníci v oboru psychologie, speciální pedagogiky – etopedie (včetně kvalifikačních předpokladů poskytovat terapeutické činnosti), a v oboru sociální práce.

Střediska výchovné péče spolupracují ve svých činnostech s dalšími subjekty, zejména se školami (např. prostřednictvím školních poradenských pracovišť) a školskými poradenskými zařízeními (PPP, SPC), ale také jinými organizacemi poskytujícími preventivní služby v oblasti výchovy a vzdělávání. Blízkými spolupracovníky středisek jsou také sociální pracovníci a sociální kurátoři oddělení sociálně-právní ochrany dítěte při příslušných obecních úřadech.

Již bylo řečeno, že oblast působnosti středisek je široká a jejich význam jako zařízení preventivně výchovných je nezastupitelný. Je to dáno několika faktory: síť ambulantních oddělení středisek je dobře dostupná, protože tato pracoviště jsou zřizována i v menších městech s minimálními nároky na provoz; ambulantní služby jsou pro klienty bezplatné, v oboru komplexní a vysoce kvalifikované.

Ambulantní forma poskytování služeb střediska je, jak již bylo uvedeno, nejrozšířenější. Činnosti ambulantního střediska výchovné péče jsou poskytovány týmem pracovníků v minimálním složení: sociální pracovník, psycholog a speciální pedagog – etoped (etopedie je podobor speciální pedagogiky se zaměřením obecně na problematiku rizikového chování, poruch chování a emocí). Standardní činnosti střediska jsou poskytovány v plném rozsahu, tzn. služby poradenské, diagnostické a metodické i výchovně vzdělávací, popř. terapeutické, pokud jsou k tomu pracovníci odborně kvalifikováni.

S klienty střediska lze pracovat metodami individuálně zaměřenými, ale také skupinovými. Mohou to být organizované rodičovské skupiny nebo vybrané skupiny z dětských klientů. Klasifikačním hlediskem pro výběr je buď již určená

diagnóza u dítěte, která je pro dítě rizikovým faktorem jeho sociálního vývoje (např. hyperaktivní syndrom), nebo naopak cíl, kterého u vybrané skupiny dětí chceme dosáhnout. Je to například eliminace agresivních projevů chování jako způsobu řešení konfliktních situací. U dětí rozvíjíme prostřednictvím práce ve skupině sociální dovednosti, učíme je reagovat v modelových situacích jinak než agresí. Tyto služby patří do úrovně primární prevence indikované a selektivní.

Podobně bychom mohli hovořit o doplňkových službách, které může středisko poskytovat, a to jsou služby terénní, poskytované hlavně školám v daném regionu. Jedná se o specifické programy pro třídní kolektivy, kde je potenciální riziko výskytu negativních jevů nebo již reálný výskyt těchto jevů. Programy jsou zejména zaměřené na rozvoj a posílení zdravých sociálních vazeb v třídním kolektivu, na sebepoznání a osobnostní rozvoj žáků, reagují na vyskytující se rizikové projevy chování žáků ve škole, jako jsou záškoláctví, užívání návykových látek či různé formy agresivního jednání. Pracovníci středisek touto činností mají možnost zároveň efektivně monitorovat situaci ve školách a včas podchytit jednotlivce s rizikovými projevy chování.

Klientům, u kterých se ambulantní péče ukáže jako nedostačující, je nabídnuta forma pobytové (internátní) či celodenní služby. I tyto formy služeb jsou poskytovány na základě smlouvy mezi střediskem a klientem či zákonným zástupcem (osobou odpovídající za výchovu) klienta. Vlastní služba střediska je také bezplatná, ale klient finančně přispívá na úhradu nákladů spojených s pobytem ve středisku (strava, ubytování, kapesné klienta).

Celodenní službu poskytují střediska jen ojediněle, častější je forma internátní. Faktory, které limitují poskytování celodenní služby, jsou (dle zkušeností pracovníků střediska, jež tuto službu v minulosti nabízelo): malý počet klientů, kteří o službu stáli – nebyli schopni např. skloubit každodenní dopravu do střediska vzhledem ke vzdálenosti bydliště, měli problém obecně s každodenní docházkou do SVP (často se jednalo o klienty s již problematickou docházkou do školy), chyběly finanční prostředky na dopravu do střediska i zaplacení stravy ve středisku, působení a práce s klienty byla málo efektivní, neboť se každodenně vraceli, a byli tak často opět ve styku se svým závadovým sociálním prostředím party, což bylo kontraproduktivní.

Internátní forma služby je realizována pobytem klienta v SVP na základě smlouvy o přijetí klienta k preventivně výchovnému pobytu ve středisku, a to nejdéle po dobu 8 týdnů. Smlouvu sjednává se střediskem za nezletilé dítě jeho zákonný zástupce či osoba odpovědná za výchovu nebo sám zletilý klient. Ve smlouvě jsou mj. specifikovány podmínky přijetí klienta i podmínky, za jakých lze smlouvu předčasně ukončit.

Pracovní tým SVP, které poskytují také internátní služby, je navíc tvořen vychovateli a učiteli, u nichž je vyžadováno vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogiky, asistenty pedagoga na pozicích denních a nočních asistentů. Počet pracovníků závisí na velikosti, tedy na počtu výchovných skupin střediska. Zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění „dovoluje v jedné budově střediska zřídit nejvýše 3 výchovné skupiny, zřizovatel střediska může v odůvodněných případech stanovit vyšší počet výchovných skupin ve středisku. Výchovná skupina může mít nejméně 6 a nejvýše 8 klientů, a to s ohledem na jejich výchovné, vzdělávací nebo zdravotní potřeby.“ (tamtéž)

Internátní středisko výchovné péče rovněž realizuje činnosti poradenské, diagnostické a metodické, terapeutické a výchovně vzdělávací, a to vždy v souladu s individuálními potřebami, zájmem a právy klienta.

Každý klient střediska (internátního, celodenního či ambulantního) má vypracovaný individuální výchovný plán se stanovenými cíli. Součástí výchovného plánu je také stanovení metod práce s ohledem na klientovy schopnosti a možnosti, jak k daným cílům dospět. Individuální výchovný plán je dokument, se kterým se průběžně pracuje, dotváří se a mění dle individuálních potřeb klienta. Důležité je, aby to bylo vždy v souladu s potřebami klienta, zároveň s ohledem na jeho věk, rozumové schopnosti, celkový duševní a zdravotní stav, rodinnou či sociální situaci. Veškeré služby musí být klientovi

poskytovány na základě profesionality, metody práce vycházejí z vědecky ověřených zdrojů, v co nejvyšší možné míře dbají na zachování bezpečného prostředí pro klienta.

Příklady

Školská poradenská zařízení v Olomouci:

- Pedagogicko-psychologická poradna a Speciálně pedagogické centrum Olomouckého kraje, U Sportovní haly 1, Olomouc-Lazce;
- Střední škola, Základní škola a Mateřská škola prof. V. Vejvodského Olomouc-Hejčín, Tomkova 42, Olomouc-Hejčín;
- Speciálně pedagogické centrum, Tomkova 411, Olomouc-Hejčín;
- Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, tř. Kosmonautů 4;
- Speciálně pedagogické centrum, tř. Kosmonautů 4, Olomouc;
- Základní škola a Mateřská škola logopedická Olomouc, tř. Svornosti 37, Olomouc;
- Speciálně pedagogické centrum, tř. Svornosti 37, Olomouc.

Kompletní seznam školských poradenských zařízení lze najít na webových stránkách MŠMT ČR.

Střediska výchovné péče

- Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna Olomouc – Svatý Kopeček, Ústavní 9 zastřešuje:
 - Středisko výchovné péče Olomouc – Svatý Kopeček, Ústavní 9, 772 00 – služby ambulantní i pobytové,
 - Středisko výchovné péče Tršice, Tršice 225, 783 57 – služby ambulantní i pobytové,
 - Středisko výchovné péče Valašské Meziříčí, Králova 370, 757 01 – služby ambulantní i pobytové.

Kompletní seznam středisek výchovné péče lze najít na webových stránkách MŠMT ČR.

SHRNUTÍ

- Text objasňuje pojem ambulantní služba a krátce se věnuje poskytovatelům ambulantních služeb. Přináší stručný přehled na základě dvou kritérií klasifikace – podle sektorů, které služby poskytují, na státní, soukromý a neziskový; a podle oblastí, které je služba věnována, na sociální, zdravotnickou, školskou a ostatní.
- Vzhledem k charakteru tohoto materiálu je největší část textu věnována oblasti školské a ambulantním službám ve školství. Popisuje a charakterizuje školský poradenský systém, odkazuje na legislativní zakotvení. Pozornost je věnována zejména školnímu poradenskému pracovišti jako základnímu a úvodnímu článku celého systému, jeho významu v systému prevence výukových obtíží u žáků i prevence negativních projevů v chování žáků.
- Samostatná podkapitola textu se zabývá středisky výchovné péče, které jsou přímo svým určením školskými zařízeními pro preventivně výchovnou činnost. Jsou zde popsány služby, které středisko může klientům poskytovat, a také prostřednictvím jakých činností je realizuje nebo jak jsou vymezena v legislativě.

Kontrolní otázky a úkoly

1. *Co to je ambulantní služba? Uveďte příklady poskytovatelů ambulantní služby.*
2. *Komu jsou určeny služby střediska výchovné péče?*
3. *Jakým způsobem mohou školní poradenská pracoviště, PPP a SPC či střediska výchovné péče přispět k prevenci výskytu negativních jevů ve školách a školských zařízeních?*

POUŽITÁ LITERATURA

KELLER, Kevin Lane, KOTLER, Philip. *Marketing management*. Vyd.14. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. 816 s. ISBN 978-80-247-4150-5

VÍTKOVÁ, Marie, ed. *Integrativní školní (speciální) pedagogika: základy, teorie, praxe: učební text k projektu „Integrované poradenství pro znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce“*. Vyd. 2. Brno: MSD, 2004. 248 s. ISBN 80-86633-22-5.

VÍTKOVÁ, Marie, ed. *Otázky speciálně pedagogického poradenství: základy, teorie, praxe: učební text k projektu „Integrované poradenství pro znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce“*. Vyd. 2. Brno: MSD, 2004. 261 s. ISBN 80-86633-23-3.

VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence: [krize v životě člověka: formy krizové pomoci a služeb]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 543 s. ISBN 80-7178-696-9.

Elektronické zdroje

Vyhláška č. 72/2005 Sb.: Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: *Sbírka zákonů*. Praha: Zákony pro lidi, 2005, ročník 2005, číslo 20. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/72-2005>

Vyhláška č. 458/2005 Sb.: Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče. In: *Sbírka zákonů*. Praha: Zákony pro lidi, 2005, ročník 2005, číslo 161. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-458>

Zákon č. 109/2002 Sb.: Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů*. Praha: Zákony pro lidi, 2002, ročník 2002, číslo 48. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů*. Praha: Zákony pro lidi, 2004, ročník 2004, číslo 190. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

PdF UP v Olomouci, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc

CENTRUM CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ
WWW.CCV.UPOL.CZ

